

Alkotmánybíróság
1015 Budapest, Donáti u. 35-45.
Postacím: 1535 Budapest, Pf. 773

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG	
Ügyszám: IV/01409-0/2020	
Érkezett: 2020 AUG 18.	
Példány: 1	Kezelőiroda:
Melléklet: 11 db	<i>du</i>

Tisztelt Alkotmánybíróság!

Alulírott Németh László **indítványozó**

Levente, [redacted] jogi képviselőm útján (dr. Baltay [redacted], az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 26. § (2) bekezdése alapján az alábbi

alkotmányjogi panaszt

terjesztem elő.

Kérem a tisztelt Alkotmánybíróságot, hogy:

- állapítsa meg, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 187. § (1) b) pontja sérti a kérelmező Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdése szerinti munka és foglalkozás szabad megválasztásához, valamint vállalkozáshoz való jogát, ezen kívül ellentétes az Alaptörvény B cikk (1) bekezdéséből fakadó normavilágosság követelményével és a XXVIII. cikk (4) bekezdésében foglalt *nullum crimen sine lege* elvével,
- ezért semmisítse meg a Btk. hivatkozott pontját.

A kérelem indokolásaként az alábbiakat adom elő.

I. Az indítvány benyújtásának törvényi és formai követelményei

I.1. Érintettség

Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint az Abtv. 26. § (2) bekezdésében foglalt hatásköre szerinti eljárás alapja, hogy az alaptörvény-ellenesnek ítélt jogszabály a panaszos személyét, konkrét jogviszonyát közvetlenül és ténylegesen, aktuálisan érintő rendelkezést állapít meg, s ennek következtében a panaszos alapjogai sérülnek {33/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [61]–[62], [66]}” {3367/2012. (XII. 15.) AB végzés, Indokolás [13], [15]}.

3/2019. (III. 7.) AB határozatában az Alkotmánybíróság különleges követelményeket állapít meg az érintettség vizsgálatára azon új büntető tényállások alkotmányossági vizsgálatára, amelyek korábban megengedett magatartást nyilvánítanak büntetendővé és amelyeknek a panaszos címzettje: „[a]z általános követelmények részben eltérő módon érvényesülhetnek a büntető anyagi jog szabályainak vizsgálatakor, fokozottan figyelemmel kell ugyanis lenni arra, hogy a büntetőjog végső eszköz (*ultima ratio*) a jogi felelősség rendszerében; a legsúlyosabb jogkövetkezmények a büntetőjogban alkalmazandók. Az Abtv. 26. § (2) bekezdésén alapuló panasz természetesen a Btk. vonatkozásában sem fogadható be a kivételesség vizsgálata nélkül. Akkor merülhet fel a befogadás, ha egy új büntető tényállás olyan magatartást nyilvánít büntetendővé, amely a hatálybalépése előtt megengedett, törvényes volt. Még inkább indokolt lehet a befogadás, ha a büntetendővé nyilvánított magatartás közvetlenül valamely

alapjog korlátozását jelenti. Mivel az Alaptörvény R) cikk (2) bekezdése alapján a jogszabályok betartása mindenkire kötelező, ezekben az esetekben a büntető tényállás hatálybalépése azzal jár, hogy az érintett személyeknek a korábbi, törvényesen folytatott magatartásukat azonnal abba kell hagyniuk, ellenkező esetben büntetőeljárás indul ellenük. A büntetőeljárás *ultima ratio* jellegéből, stigmatizáló, és más jogviszonyokra azonnal kiterjedő hatásából adódóan nem várható el, hogy egy ilyen tilalom esetén az érintett személy vállalja a büntetés kockázatát” {3/2019. (III. 7.) ABh [35]}.

Az érintettség tehát akkor is megállapítható, ha a támadott anyagi büntetőjogi rendelkezést az indítványozóval szemben nem alkalmazták, hiszen senkitől sem várható el, hogy a panasz benyújtása érdekében vállalja ennek egyetlen módját: a büntetőeljárást.

A kérelmező az alábbiak szerint a támadott büntetőnorma lehetséges címzettje.

A Btk. 187. § (1) b) pontja értelmében „[a]ki ellenszolgáltatásért vagy rendszeresen az egészségügyi szakképesítéshez kötött pszichoterápiás gyakorlat [...] körébe tartozó tevékenységet jogosulatlanul fejt ki, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” A rendelkezést a Btk.-ba emelő 2019. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Módtv.) indokolása az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 103. §-át hívja fel a pszichoterápia fogalmának meghatározására. Eszerint „[a] pszichoterápia többféle módszeren alapuló, tudományosan megalapozott, a pszichés és pszichoszomatikus zavarok esetén alkalmazott, egyéni vagy csoportos formában, több, meghatározott időtartamú ülésben történő terápiás eljárás, amelyet a pszichoterápiás eljárások végzésére képesítéssel rendelkező szakorvos vagy klinikai szakpszichológus végezhet önállóan.”

Az Indítványozó kiképző művészetterapeuta, aki szociális munkás (1997) és diplomás szupervízor (2007) végzettségekkel rendelkezik. Rendszeresen oktat felsőoktatási intézményekben, többek között az Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Karán szociális szakembereket és szupervízorokat, illetve a Pécsi Tudományegyetemen biblioterapeutákat, de dolgozott a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomkutató Központjában is. A Magyar Művészet- és Szocioterápiás Közösségépítő Egyesület elnöke, valamint vállalkozásán keresztül oktatói munkát végez. Szakirányú művészetterápiás végzettsége nincs, mert az ehhez szükséges ismereteket a gyakorlati szakmai tevékenysége során szerezte meg az 1980-as években, amikor Magyarországon még nem létezett akkreditált képzés ezen a területen. A professzionális művészetterápia kereteit – többekkel együtt – éppen az Indítványozó alakította ki, egyebek mellett a Budapesti Fegyház és Börtönben, valamint az Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet Pszichoszomatikus és Pszichoterápiás Rehabilitációs Osztályán szerzett személyes tapasztalatai alapján. Jelenleg 36 éve vezet művészetterápiás kiképző csoportokat, ahol eddig több, mint 300 szocioterapeuta/művészetterapeuta csoportvezető végzett. A gyakorlati szakmai tapasztalatot és az oktatói tevékenységet alátámasztó iratokat az Indítványozó mellékelten csatolja.

A Btk. 187. § (1) b) pontja értelmében az Indítványozó tevékenysége – bár a fogalom meghatározatlansága miatt, a későbbiekben kifejtettek szerint ez nem állítható teljes bizonyossággal – feltehetőleg a „pszichoterápiás gyakorlat körébe” sorolható, azonban az Indítványozó nem felel meg az Eütv. hivatkozott definíciójának – vagyis nem a pszichoterápiás eljárások végzésére képesítéssel rendelkező szakorvos vagy klinikai szakpszichológus, aki önállóan végezheti e tevékenységet –, ezért lehetséges, hogy eddigi munkája/vállalkozása folytatása egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető.

Indítványozó ugyanis – az Eütv. pszichoterápia-fogalmával tartalmilag egyezően – napi gyakorlatban vezet művészetterápiát egyéni vagy csoportos formában, ambuláns biblioterápiás csoportot, szupervíziót ad segítő szakmában dolgozó szakembereknek, művészetterapeutáknak, különböző tréningeket tart. Tevékenysége olyan segítő beavatkozás, amely alapján a segített (szak)emberek önismereti folyamatában – verbális vagy nonverbális kölcsönhatás révén – hoz létre változásokat az élményfeldolgozásban, a magatartásukban és az egyének szemléletében. Sajátos kapcsolat, amely sűríti és céltudatosan használja az interperszonális kapcsolat hatótényezőit – és meghatározott keretek között működik, zárt lélektani térben. Alapja az empátia, feltétel nélküli elfogadás és kongruencia. A munka *többféle módszeren alapul* (képzőművészet, mozgás, zene, biblioterápia), *tudományosan megalapozott*, az önismeretet, a megfelelő segítő kapcsolat készségeit fejlesztő, *egyéni vagy csoportos formában, több, meghatározott időtartamú üléseben* fejlesztő/oktató/tanácsadó eljárás keretében történik.

Az Eütv. fent idézett definíciója rendkívül szélesen, elnagyoltan és differenciálatlanul határozza meg a pszichoterápia fogalmát. Mivel e definíció tölti ki a Btk. támadott keretdiszpozícióját, a fogalmi bizonytalanság miatt maga a büntetőnorma is bizonytalan tartalmúvá válik. Emiatt a mentális ellátás, segítségnyújtás területén dolgozók közül (vagyis azok közül, akik „[...] az egészségügyi szakképesítéshez kötött pszichoterápiás gyakorlat [...] körébe tartozó tevékenységet fejtenek ki”) potenciálisan olyanokat minősít kuruzslónak, akik megfelelően képzettek és gyakorlottak. Az „egészségügyi szakképesítéshez kötött pszichoterápiás gyakorlat körébe tartozó tevékenységet” fejt ki szokásos szakmai tevékenysége során, kompetenciakörén belül napi szinten minden olyan szakember, aki nevelési tanácsadóban, családsegítésben, krízisambulancián, drogprevencióban, vagy egyházi segítő szakszolgálatnál dolgozik, illetve a magánszférában a nem pszichoterapeuta klinikai szakpszichológusok, továbbá minden más szakpszichológus, tanácsadó pszichológus, családterapeuta, művészetterapeuta, mozgásterapeuta, pszichodráma-vezető, mentálhigiénés szakember, coach, stb., amikor a rá vonatkozó szakmai szabályok és szokások szerint lelki elsősegélyt, segítséget, támogatást, gondozást nyújt.

A büntetőnorma határozatlansága miatt nem egyértelmű, hogy azt az indítványozóra – és a fentiek szerint hozzá hasonló helyzetben lévő, országosan mintegy 4-6000 szakemberre nézve – is alkalmazni kell-e. A bizonytalan helyzet azonban önmagában sérti az indítványozónak az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdése szerinti munka és foglalkozás szabad megválasztásához való jogát, hiszen nem tudhatja, hogy foglalkozása gyakorlásával bűncselekményt követ-e el, és erről nem is tudna máshonnan meggyőződni, csak egy esetleges büntetőeljárás eredményéből.

Egy analóg helyzetben az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) is arra a következtetésre jutott, hogy a panaszos személyes érintettségét megalapozza, ha valamely alapjogát úgy kényszerül gyakorolni, hogy az államnak felróható okból nem lehet biztos annak jogszerűségében. A Baczkowski kontra Lengyelország ügyben (1543/06, kamarai ítélet, 2007. május 3.) az EJEB úgy ítélte (67. §), hogy megvalósult a gyülekezési jog egyezményesértő korlátozása, mivel „a rendezvényeket a jogszerűség vélelme nélkül kellett megtartani, noha ez a vélelem a gyülekezési és véleménynyilvánítási jog hatékony és zavartalan gyakorlásának egyik létfontosságú eleme” (ti. a varsói melegfelvonulást a hatósági engedély megtagadása ellenére megtartották, de a tiltás egyezményesértő volta ettől függetlenül megállapítható volt). A példában felhozotthoz hasonló dermesztő hatással („chilling effect”) jár, ha az Indítványozó nem tudhatja, hogy

munkavégzése bűncselekményt valósít-e meg, hiszen a munkáját a büntetőjogi fenyegetettség tudatában kell végeznie.

Az Indítványozó érintettségét tehát az általa eddig végzett munkakör bizonytalan besorolhatósága alapozza meg. Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy ha az érintettsége a támadott rendelkezés homályossága miatt nem lenne megállapítható, akkor – azon túlmenően, hogy az Indítványozó elesne attól a jogától, hogy az ügyét független fórum bírálja el –, az állam a saját felróható magatartása (a normavilágosság megsértése) következtében mentesülne a norma alkotmányossági szempontú vizsgálata alól, vagyis jutna előnyhöz, aminek a tilalma minden jogrendszer egyik sarokköve („*nemo auditur propriam turpitudinem allegans*”), és ami nyilvánvalóan sértené az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerinti jogállamiság követelményét.

I.2. Jogorvoslatok kimerítése

Az indítványozónak az alkotmányjogi panaszon kívül nem áll rendelkezésére jogorvoslati lehetőség az alapjogséreleme orvoslására.

I.3. A felmerült alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés

Az Abtv. 29. §-a szerint az Alkotmánybíróság a panaszt akkor fogadja be, ha annak tárgya bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés.

A panasszal érintett büntető törvénykönyvi tényállás büntetni rendeli a megfelelő jogosultság nélkül folytatott pszichoterápiás tevékenységet, ami a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz való jog szubjektív korlátja. A norma nem kellően egyértelmű tartalma miatt azonban nem világos a címzetti kör: nem tudni, hogy kiknek kell reálistan tartaniuk a büntetőjogi szankciótól. Következésképpen a norma nem felel meg az előreláthatóság követelményének, ami az önkényes értelmezés lehetősége miatt dermesztő hatással („chilling effect”) bír mindazokra, akik nem lehetnek tisztában azzal, hogy jogszerű tevékenységet végeznek-e, és hogy fenyegeti-e őket büntetőeljárás. A munkavégzéshez/vállalkozáshoz fűzött, a normavilágosság sérelme miatt kiszámíthatatlan büntetőjogi fenyegetettség sérti az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésében foglalt munka és foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz való alapvető jogot.

A problémának az alkotmányjogi aggályok mellett is különleges társadalmi súlyt ad, hogy a visszásság a kérelmezőn kívül több ezer mentális segítőt érint – ráadásul a kiszámíthatatlan szabályozás olyanok elriasztására is alkalmas, akik máskülönben ezen a területen szeretnének elhelyezkedni.

I.4. Az alkotmányjogi panasz benyújtására nyitva álló határidő megtartottsága

A módosítás 2020. február 15-én lépett hatályba, az alkotmányjogi panasz benyújtásának határideje 2020. augusztus 13.

Az Alkotmánybíróság ügyrendjéről szóló 1001/2013. (II. 27.) AB Tü. határozat 28. § (1) bekezdése szerint: „A beadványt a benyújtására nyitva álló törvényi határidőben, az egyéb határidőhöz kötött eljárási cselekményt a megtételére megjelölt határidőben kell az érkeztetésére az Abtv. alapján jogosult szervhez személyesen benyújtani, vagy ajánlott küldeményként postára adni. A határidő elmulasztásának

következményeit nem lehet alkalmazni, ha a beadványt legkésőbb a határidő utolsó napján hivatali időben benyújtották vagy ajánlott küldeményként postára adták. A beadvány távközlési eszköz útján történő benyújtásának nincs helye.”

Az alkotmányjogi panasz benyújtására nyitva álló határidőt tehát az indítványozó megtartotta.

I.5. Res iudicata hiánya

A jelen panasszal érintett rendelkezés Alaptörvénnyel való összhangjáról az Alkotmánybíróság ezidáig nem döntött, az Abtv. 31. §-ában foglalt akadály ezért nem áll fenn.

II. Az alkotmányjogi panasszal támadott norma

A „Kuruzslás” Btk. 187. § (1) *b*) pontja szerinti tényállása a következő:

„Aki ellenszolgáltatásért vagy rendszeresen az egészségügyi szakképesítéshez kötött pszichoterápiás gyakorlat körébe tartozó tevékenységet jogosulatlanul fejt ki, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

III. Az alkotmányjogi panasz benyújtásának érdemi indokolása

III.1. A munka és a foglalkozás szabad megválasztásához való jog sérelme

Az Alkotmánybíróság a munkához való jog értelmezésekor következetesen irányadónak tekinti a 21/1994. (IV. 16.) AB határozatában foglaltakat az Alaptörvény értelmezésekor is {ld. pl. 26/2017. (X. 17.) AB határozat [15]}.

A 21/1994. (IV. 16.) AB határozat kimondja: „[a] munkához való jogot is úgy kell értelmezni, hogy abba *mindenfajta* foglalkozás, hivatás, »munka« *megválasztásának és gyakorlásának* szabadsága beletartozik. Ehhez képest mind az egyik aspektus, ti. a választási szabadság külön megnevezése a 70/B. §-ban, mind a vállalkozás kiemelése a 9. §-ban csupán ismétlés vagy részletező rendelkezés. Munka, foglalkozás, vállalkozás *alanyi alapjoként* nem különbözik egymástól.”

Az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdése szerinti munka és foglalkozás szabad megválasztásához való alapjog korlátozása jelen esetben azáltal valósul meg, hogy a jogalkotó egy, a munkavégzés körébe tartozó magatartást rendel büntetni. A támadott rendelkezés szerint a „szakképesítéshez kötött gyakorlat körébe tartozó tevékenység” jogosulatlan kifejtése büntetendő – világos tehát, hogy a norma tárgya a munkavégzés körébe tartozó tevékenység. A korábban büntetni nem rendelt magatartás pönalizálása pedig önmagában is korlátozást jelent {ld. pl. 31/2015. (XI. 18.) AB határozat [49]}, hiszen a büntetőjogi szankció előírásával az alapjog-korlátozás arányossága megváltozik, ami a jogalanyok alapjogi pozícióját érdemben befolyásolja.

Amint azt a normavilágosság kapcsán később kifejtjük, a Btk. és az Eütv. meghatározásait egymásra vetítve egyáltalán nem világos, hogy a több lehetséges értelmezés közül melyik a helytálló. Nem egyértelmű, hogy a jogalkotó csak a formálisan is végzettségi követelményhez kötött munkakörök végzettség nélküli ellátását rendeli büntetni, vagy bármely olyan foglalkozás üzését, amely – az

alkalmazott módszerek, időtartam, személyiségre gyakorolt hatás és egyéb tartalmi tényezők alapján – megfeleltethető az Eütv. pszichoterápia-definíciójának. A nem kellően világos büntetőnorma megalkotásával azonban minden olyan személy munkához való joga sérül, aki az előreláthatóság hiánya miatt nem tudhatja, hogy a foglalkozását jogszerűen folytatja vagy sem.

A munkához való jog nem korlátozhatatlan, azonban korlátozására csak az Alaptörvényben foglalt módon kerülhet sor. A támadott rendelkezés az alábbiak szerint nem felel meg az alapjogkorlátozás Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében foglalt feltételeinek.

III.1.1. A normavilágosság követelményének sérelme miatt a korlátozás nem tekinthető törvényben meghatározottnak

III.1.1.1. Az Alkotmánybíróság vonatkozó gyakorlatának összefoglalása

A támadott Btk.-tényállásból az ahhoz fűzött indokolás mellett sem derül ki, hogy mely magatartásokat szankcionálja.

Az Alkotmánybíróság a 31/2015. (XI. 18.) AB határozatában összefoglalja a büntetőjogi normák világosságára vonatkozó következetes gyakorlatát, különös tekintettel a – támadott rendelkezésben is alkalmazott – keretdiszpozíciók alkotmányosságára.

Eszerint „[a]z Alkotmánybíróság gyakorlatában az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből fakadó normavilágosság követelménye a büntetőjogi – mint eleve alapjog-korlátozó – normák tekintetében különösen fontos.

A büntetőjogi tárgyú normák tartalmával szembeni alkotmányos követelményekre vonatkozó alkotmánybírói gyakorlat értelmében a büntető jogszabály alkotmányosságának megítélése során vizsgálni kell, hogy a Btk. konkrét rendelkezése mértéktartó és megfelelő választ ad-e a veszélyesnek, nemkívánatosnak ítélt jelenségre, azaz az alkotmányos alapjogok korlátozása esetén irányadó követelménynek megfelelően a cél eléréséhez a lehetséges legszűkebb körre szorítkozik-e. A büntetőjog alaptörvényi garanciáiból származó követelmények szerint a büntetőjogi szankció kilátásba helyezésével tilalmazott magatartást leíró diszpozíciónak határozottnak, körülhatároltnak, világosan megfogalmazottnak kell lennie. Alkotmányossági követelmény a védett jogtárgyra és az elkövetési magatartásra vonatkozó törvényhozói akarat világos kifejezésre juttatása. Egyértelmű üzenetet kell tartalmaznia, hogy az egyén mikor követ el büntetőjogilag szankcionált jogsértést. Ugyanakkor korlátoznia kell az önkényes jogértelmezés lehetőségét a jogalkalmazók részéről. {Az alkotmánybírói gyakorlatból lásd ehhez: 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 176.; 12/1999. (V. 21.) AB határozat, ABH 1999, 106, 110-111.; 95/2008. (VII. 3.) AB határozat, ABH 2008, 782, 786.; 4/2013. (II. 21.) AB határozat, Indokolás [59]; 31/2015. (XI. 18.) AB határozat, Indokolás [50].}

A normatartalom értelmezése szempontjából sajátos megítélést igénylő kerettényállások kapcsán az Alkotmánybíróság elvi élel szögezte le, hogy a büntetőjogi normák esetében a kerettényállásos kodifikációs technika alkalmazása, vagyis az, hogy a büntetni rendelt magatartás egy-egy elemének tartalmát nem maga a büntető törvény, hanem más jogág törvényei, vagy alacsonyabb szintű jogszabályai határozzák meg, »önmagában és általánosságban« nem ellentétes a jogbiztonság követelményével. »A

keretdiszpozíció bizonyos esetekben elkerülhetetlen megoldás. Lehet kívánatos cél, de semmiképpen nem lehet minden bűncselekmény esetén alkotmányosan előírt követelmény, hogy a Különös Részben szereplő bűncselekményi diszpozíció minden elemét maga a büntetőtörvény határozza meg.« A jogbiztonság elvéből fakadó követelmény ugyanakkor, hogy »a büntetőjog által védett jogtárgy és a szankcionált magatartás a jogalkalmazó számára határozottan, világosan, és körülhatároltan kiderüljön«. [1026/B/2000. AB határozat, ABH 2003, 1296, 1299.]” {31/2015. (XI. 18.) AB határozat [49]-[51]}.

III.1.1.2. A támadott rendelkezés nem felel meg a normavilágosság Alaptörvény B cikk (1) bekezdése szerinti követelményeinek

A panasszal érintett büntető törvénykönyvi tényállás *nem egyértelműen körülhatárolt magatartást szankcionál*, aminek az egyik oka, hogy a keretdiszpozíciót kitölteni hivatott Eütv.-rendelet maga sem kellően meghatározott, másfelől a büntető tényállás is olyan fogalmakat használ („körébe tartozó”, „jogosulatlanul”), amelyek az Eütv.-vel együtt olvasva további bizonytalanságot okoznak.

Az Eütv. 103. §-a szerint: „[a] pszichoterápia többféle módszeren alapuló, tudományosan megalapozott, a pszichés és pszichoszomatikus zavarok esetén alkalmazott, egyéni vagy csoportos formában, több, meghatározott időtartamú ülésben történő terápiás eljárás, amelyet a pszichoterápiás eljárások végzésére képzéssel rendelkező szakorvos vagy klinikai szakpszichológus végezhet önállóan.”

A definíció két részre bontható: az első rész tartalmi („*többféle módszeren alapuló, tudományosan megalapozott, a pszichés és pszichoszomatikus zavarok esetén alkalmazott, egyéni vagy csoportos formában, több, meghatározott időtartamú ülésben történő terápiás eljárás*”), a második („*amelyet a pszichoterápiás eljárások végzésére képzéssel rendelkező szakorvos vagy klinikai szakpszichológus végezhet önállóan*”) végzettségre vonatkozó, formai ismérveket tartalmaz. A megfogalmazás nem tisztázza a tartalmi és a formai elemek közötti viszonyt: a jogszabály értelmezhető úgy, hogy (1) pszichoterápia *minden olyan* tevékenység, amely kimeríti a definíció tartalmi elemeit, és ezt a tevékenységet csak a megfelelő képzéssel lehet végezni; vagy (2) a pszichoterápia a tartalmi ismérveknek megfelelő tevékenységeknek *az a köre, amelyet* csak megfelelő végzettséggel lehet gyakorolni – de emellett léteznek olyan tevékenységek, amelyek megfelelnek ugyan a tartalmi követelményeknek, mégsem feltétlenül tartoznak a pszichoterápia körébe, így az Eütv.-ben meghatározott végzettséget sem igényelnek.

További problémát okoz, hogy a definíció első részében megfogalmazott „tartalmi” meghatározás kizárólag a pszichoterápia módszertani elemeit tartalmazza – amelyek azonban minden lelki segítségnyújtó szolgáltatásnak szükségszerű kereteit képezik –, miközben az orvosi / klinikai szakpszichológusi tevékenységeket a más mentális segítő munkáktól elhatároló, meghatározó tartalmi ismérveket nem jelöli meg: ezek csak a definíció szempontjából tautologikus „terápiás eljárás” fogalmában jelennek meg.

Ebből a definícióból kell kiindulnia a jogalkalmazónak, amikor el kell döntenie, hogy mi számít a Btk.-tényállás szerinti „egészségügyi szakképzéshez kötött pszichoterápiás *gyakorlat körébe tartozó* tevékenységeknek.” A törvényszövegeket egymásra vetítve kérdéses, hogy vajon

- az elkövetési magatartást az valósítja meg, aki úgy tölt be valamely képesítéshez kötött pozíciót, hogy ilyennel nem rendelkezik;
- vagy az, aki a pszichoterápia tartalmi ismérveit kimerítő tevékenységet folytat, azonban erre nincs jogosultsága;
- utóbbi esetben mi számít jogosultságnak, mi jogosít az adott tevékenység végzésére;
- illetve mi számít pszichoterápiás „gyakorlatnak”: a felsorolt módszertani elemek közül melyeknek kell megvalósulniuk, hogy az már „gyakorlatnak” legyen nevezhető, továbbá a „gyakorlat” kifejezés utal-e időbeliségre, gyakoriságra, illetve összességében miként illeszkedik akár az Eütv. akár a Btk. fogalmi rendszerébe.

A Módtv. indokolása a következő: „Az áldoktorok jogosulatlan tevékenysége a testi betegségek gyógyításának ígéretével, mentális működést érintő megközelítéseket alkalmaznak mind a gyógyulás reményének felkeltésében, mind az (ál)gyógyítás eszköztárában. Ezen túl a »pszichoterápia« önálló vagy jelzővel ellátott megjelenése ezen a területen a leggyakoribb. Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 103. §-a szerint a pszichoterápia többféle módszeren alapuló, tudományosan megalapozott, a pszichés és pszichoszomatikus zavarok esetén alkalmazott, egyéni vagy csoportos formában, több, meghatározott időtartamú ülésben történő terápiás eljárás, amelyet a pszichoterápiás eljárások végzésére képesítéssel rendelkező szakorvos vagy klinikai szakpszichológus végezhet önállóan. A pszichoterápiás gyakorlat orvosi gyakorlattól való megkülönböztetését tehát az indokolja, hogy pszichoterápiás eljárást nem csak orvos, hanem klinikai szakpszichológus is végezhet.”

Az indokolás alapján nem világos, hogy az értelmezési lehetőségek közül melyiket kell alkalmazni:

- egyfelől a módosítás deklarált célja az ál-pszichoterápiás eljárásokkal szembeni fellépés, ami széles címzetti körre utalna;
- másfelől az indokolás azt sugallja, mintha az új tényállás csak a klinikai szakpszichológusok által ellátott pszichoterápiás tevékenységek jogszerűségére terjesztené ki a büntetőjogi védelmet.

Az előreláthatóság mint a törvényesség egyik kritériuma megkövetelné, hogy legalább a Módtv. indokolása utaljon arra, hogy a norma alkalmazásában mi számít olyan „jogosultságnak”, amely birtokában az adott tevékenység a büntetés kockázata nélkül végezhető – ebben az esetben ugyanis következtetni lehetne arra, hogy a jogalkotó a „pszichoterápiás gyakorlat körébe tartozó” tevékenységek melyik lehetséges értelmezését vette alapul a szabály megalkotásakor. Az indokolás azonban nem ad eligazítást ebben a kérdésben sem.

Az egészségügyi felsőfokú szakirányú szakképesítés megszerzéséről szóló 22/2012. (IX. 14.) EMMI rendelet ugyan szabályozza a pszichoterápia és a klinikai szakpszichológia mint ráépített szakképzési programok feltételeit, kérdéses marad azonban, hogy más, a pszichoterápiás módszert alkalmazó, mentális segítő szakmákban dolgozók esetében milyen „jogosultsági” kritériumokról beszélhetünk, hiszen erre se jogszabályi, se szakmai előírás nem létezik. Sőt: az sem egyértelmű, hogy az Eütv. tárgyi hatálya alá nem tartozó, vagyis az egészségügyi szolgáltatások fogalmán kívül eső tevékenységek esetében is a pszichoterápia körébe tartozó tevékenységről van-e szó.

Az Indítványozó meggyőződése, hogy a fentiek következtében a támadott rendelkezés nem alkalmas arra, hogy abból a „szankcionált magatartás a jogalkalmazó számára határozottan, világosan, és körülhatároltan kiderüljön.”

III.1.1.3. A támadott rendelkezés nem felel meg a nullum crimen sine lege elv Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdése szerinti követelményeinek

A 3/2019. (III. 7.) AB határozat meghatározza, hogy az Alkotmánybíróság hogyan értelmezi a nullum crimen sine lege elve és a normavilágosság kapcsolatát. Eszerint:

„[e]zzel egyező álláspontot képvisel az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlata is, amely[nek] [...] értelmében a *nullum crimen sine lege* és a *nulla poena sine lege* elvek által nyújtott védelem nem szűkíthető le a büntetőjog különös részi törvényi tényállás elemeire és az abban foglalt büntetési tételekre, hanem felöleli a büntetőjogi felelősségre vonás valamennyi releváns szabályát [lásd például: 35/1999. (XI. 26.) AB határozat, ABH 1999, 310, 316.]. Így az alkotmányos jog által garantált védelem kiterjed a büntetethetőség, a büntetés kiszabás és ezen kívül valamennyi olyan büntetőjogi szabályra, amely a büntetőjog alkalmazása során az egyén alkotmányos szabadságjogait érinti” {16/2014. (V. 22.) AB határozat, Indokolás [33]}.

Minden norma értelmezésre szorul, a jogszabályok egyre növekvő száma és bonyolultsága ezt az értelmezési igényt folyamatosan növeli.

A norma megszövegezéséből fakadó nehézségek csak ott vetik fel a jogbiztonság sérelmét, és válik elkerülhetetlenné a norma megsemmisítése, ahol a jogszabály eleve értelmezhetetlen, és ez alkalmazását kiszámíthatatlanná, a norma címzettjei számára előreláthatatlanná teszi {3106/2013. (V. 17.) AB határozat, Indokolás [10]}. Ugyanakkor a Btk. törvényi tényállásainál nemcsak az a követelmény, hogy azok ne legyenek értelmezhetetlenek, hanem az alkotmányossághoz hozzátartozik az is, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdése szerinti »cselekmény« bűncselekménnyé nyilvánítása ne tartalmazzon határozatlan jogfogalmakat. A határozatlan diszpozíció a *nullum crimen sine lege* elvével nem egyeztethető össze, mert a törvényi tényállás címzettjei ilyen esetben nem dönthetik el, milyen magatartástól kell tartózkodniuk, illetve milyen magatartás az, amely a törvény rendelkezése szerint büntetést vonhat maga után. A jogalkalmazó nem alkalmazhat büntetést olyan cselekmény miatt is, amelyet a jogalkotó egyetlen különös részi tényállásba sem foglalt. Hazánk büntetőjogának forrása a törvény, az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdése alapján, az egyes bűncselekmények tényállási ismérveit a törvénynek kell meghatároznia.” {3/2019. (III. 7.) AB határozat [68]-[70]}.

A *nullum crimen sine lege* elv sérelme kapcsán az Indítványozó megerősíti az előző pontban kifejtetteket annak hangsúlyozása mellett, hogy a támadott rendelkezés nem alkalmas arra, hogy annak alapján a címzettek eldönthessék, hogy milyen magatartástól kell tartózkodniuk. Az elkövetési magatartás és a védett jogtárgy világos ismerete nélkül a címzettek nem láthatják előre magatartásuk lehetséges következményeit, ami sérti a büntetőjogi legalitás elvét.

III.1.2. Legitim cél és alkalmasság

Az Indítványozó nem vitatja, hogy mások egészséghez való alapvető joga védelmében szankcionálhatók azok a mentális segítő szakmák szabályaival ellentétes, tudományosan megalapozatlan tevékenységek, amelyek kifejezetten károsak lehetnek az azokat igénybe vevők lelki egészségére. Az önkényesen értelmezhető, a normavilágosság követelményének meg nem felelő rendelkezések azonban fogalmilag alkalmatlanok bármilyen cél elérésére, hiszen éppen abban nem tudnak iránymutatást adni, hogy a címzettek milyen magatartást kötelesek tanúsítani, vagyis normaként nem töltik be a funkciójukat.

III.1.3. Szükségesség

Az Indítványozó álláspontja szerint semmi sem utal arra, hogy a jogalkotó akár csak vizsgálta volna, hogy a mentális segítő szolgáltatásnak feltüntetett, valójában azonban a társadalomra veszélyes gyakorlatokkal szembeni fellépésnek lehetnek-e a büntetőjognál enyhébb eszközei.

A 30/1992 (V. 26.) AB határozat kimondja: „valamely magatartás büntetendővé nyilvánításának szükségességét szigorú mércével kell megítélni: a különböző életviszonyok, erkölcsi és jogi normák védelmében az emberi jogokat és szabadságokat szükségképpen korlátozó büntetőjogi eszközrendszert csak a feltétlenül szükséges esetben és arányos mértékben indokolt igénybe venni, akkor, ha az alkotmányos vagy az Alkotmányra visszavezethető állami, társadalmi, gazdasági célok, értékek megóvása más módon nem lehetséges.”

A jelen ügyben szembevetendő, hogy a támadott rendelkezés olyan „jogosultság” igazolását követeli meg a címzettekől, amelyekről a jogalkotó – jogszabályban, protokollban – egyáltalán nem rendelkezett, azok kereteit nem alkotta meg; vagy amely „jogosultságok” tartalommal való feltöltését a gyakorlatban a jogalkalmazóra hárítaná. A 30/1992. (V. 26.) AB határozat megállapítja, hogy „[a] büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben az ultima ratio. Társadalmi rendeltetése, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen. A büntetőjogi szankció, a büntetés szerepe és rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása akkor, amikor már más jogágak szankciói nem segítenek.” Az Indítványozó szerint a hiányos szakmai értelmezési keret nemcsak a normavilágosságot sérti, hanem arról is árulkodik, hogy a jogalkotó más, szakmai szabályozó eszközök mellőzésével, nem ultima ratio jelleggel alkalmazta a büntetőjogi szankciót.

III.1.4. Arányosság

A korábban idézett 21/1994. (IV. 16.) AB határozat kimondja:

„A munkához (foglalkozáshoz, vállalkozáshoz) való alapjog a szabadságjogokhoz hasonló védelemben részesül az állami beavatkozások és korlátozások ellen. E korlátozások alkotmányossága azonban *más-más mérce alapján* minősítendő aszerint, hogy a foglalkozás *gyakorlását* vagy annak szabad *megválasztását* korlátozza-e az állam, s az utóbbin belül is különbözik a megítélés az adott foglalkozásba kerülés *szubjektív*, illetve az *objektív* korlátokhoz kötésének megfelelően.

[...] A szubjektív feltételek előírása is a választási szabadság korlátozása. Ezek teljesítése azonban elvileg mindenkinek nyitva áll (ha nem, akkor a korlát objektív).”

A támadott rendelkezés a foglalkozás megválasztásához való jog szubjektív korlátját tételezi, amikor megfelelő „jogosultságot” ír elő a pszichoterápiás gyakorlat körébe tartozó tevékenységek gyakorlásához, azonban a korlátozás keretei a jogalkalmazó önkényes értelmezésén múlnak. Bár nem lehet tudni, hogy a támadott rendelkezést valóban alkalmazzák-e az Indítványozóra (ezt a problémát a normavilágosság körében tárgyaltuk), az önkényes értelmezés lehetősége miatt ez lehetséges. Az a tény, hogy az Indítványozónak büntetőjogi fenyegetettség mellett kell végeznie a munkáját, olyan dermesztő hatást („chilling effect”) gyakorol rá – és mindenki másra, aki a büntetőeljárástól tartva hagy fel a foglalkozásával, vagy azt nem kezdi meg –, amely lehetetlenné teszi az alapjoga zavartalan gyakorlását, és amely aránytalanul korlátozza a foglalkozása megválasztásához való jogát. Ez a helyzet akkor is fennáll, ha az érintettre a jogkorlátozó normát még nem alkalmazták, azonban erre ésszerű lehetőség mutatkozik (ld. az EJEB korábban hivatkozott Baczkowski-ítéletét).

III.2. A vállalkozáshoz való jog sérelme

Az indítványozó oktatói munkáját a betéti társasága keretei között végzi, a támadott rendelkezés homályossága azonban kérdésessé teszi, hogy ezt a vállalkozását *folytathatja-e*, ugyanis a normavilágosság hiánya – különösen büntetőnorma esetén – bizonytalanná teszi a vállalkozás jogszabályi kereteit, ami egyértelmű dermesztő hatással van a vállalkozáshoz való jog gyakorlására. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában a vállalkozáshoz való jog kiterjed a vállalkozás folytatásának jogára is, amit többek között a 3002/2020. (II. 4.) AB határozat is megerősít: „Összességében megállapítható tehát, hogy az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésében elismert vállalkozáshoz való jog védelmi köre kiterjed a vállalkozó piacra lépése mellett a vállalkozás – mindenkor adott jogszabályi környezetben való – folytatására is.” {3002/2020. (II. 4.) AB határozat [41]}.

Az Indítványozó vállalkozáshoz való jogának korlátozása az alábbiak szerint nem felel meg az alapjogkorlátozás Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében foglalt feltételeinek.

III.2.1. A normavilágosság követelményének sérelme miatt a korlátozás nem tekinthető törvényben meghatározottnak

A III.1.1. pontban előadottak mellett az Indítványozó e helyen a normavilágosság követelményének a vállalkozásokat érintő alkotmánybírósági gyakorlatát idézi fel. Az Alkotmánybíróság a 30/2014. (IX. 30.) AB határozat [108] bekezdésében kifejti, hogy – a büntetőjog analógiájára – még a versenyjogi szankciók előreláthatósága is alapjogként illeti meg az érintett vállalkozásokat. A jelen panaszban támadott rendelkezésre, amely büntetőjogi norma – a többről a kevesebbre való következtetés és az alkotmánybíróság kifejezett állásfoglalása szerint is – a vállalkozás tekintetében is alkalmazni kell a jogállami büntetőjog előreláthatósági követelményeit. A tilalmazott magatartások ésszerű előreláthatóságára azért hivatkozhat alapjogként az Indítványozó, mert a személyegyesítő jellegű gazdasági társaságok közé tartozó betéti társasága beltagjaként a természetes személy címzettekre hatályos büntetőnorma vállalkozói minőségében is érinti.

A hivatkozott AB határozat megfogalmazásában: „Az Alkotmánybíróság megítélése szerint a versenyjogi jogsértések szankcionálása vonatkozásában – a büntetőjoghoz hasonlóan – követelmény a tilalmazott magatartások és a megvalósításuk miatt járó jogkövetkezmények ésszerű előreláthatósága. Ez nem csupán az Alaptörvény B) cikkének (1) bekezdéséből, vagyis a jogállamiság és jogbiztonság elvont elvéből

levezethető visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalma és a normavilágosság követelménye által kijelölt módon, hanem alapjogként illeti meg az eljárás alá vont vállalkozásokat. Ez nem jelenti egyben a büntetőjogi legalitás mint alkotmányos elv egészének kiterjesztését a versenyjogi jogsértésekre, és nem kívánja meg azt sem, hogy XXVIII. cikk (4) bekezdése a tulajdonképpeni büntetőjoggal teljesen azonos szinten érvényesüljön a versenyjog területén. Nem hagyható ugyanis figyelmen kívül a büntetőjog ultima ratio jellege, s az sem, hogy ebből fakadóan számos alapjog korlátozására is sor kerülhet egy büntetőjogi felelősségre vonás folytán, ez elítéléshez pedig további hátrányos jogkövetkezmények is társulnak, míg a tisztességes verseny fenntartására szolgáló, GVH-nak biztosított eszközök alaptermészetüket tekintve kevesebb jogkorlátozással járó közigazgatási szankciók.” {30/2014. (IX. 30.) AB határozat [108]}.

Az Indítványozó hangsúlyozza, hogy a jelen ügyben pontosan az a helyzet állt elő, amelyet az Alkotmánybíróság hipotetikusán vet fel az idézett határozatban: a vállalkozó ténylegesen egy homályos büntetőnorma címzettje. Ebből az következik, hogy a büntetőjogi legalitás követelményeit – a versenyjogi eljárással ellentétben – teljes mértékben érvényre kell juttatni.

III.2.2. Legitim cél és alkalmasság

Az Indítványozó a vállalkozáshoz való jog tekintetében is fenntartja a III.1.2. pontban előadottakat.

III.2.3. Szükségesség és arányosság

Az Alkotmánybíróság többek között a 3/2020. (I. 3.) határozatában foglalta össze a vállalkozáshoz való jog korlátozására vonatkozó gyakorlatát:

„Az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdését érintő alkotmánybírósági gyakorlat lényege a következőképpen foglalható össze: »a vállalkozáshoz való jog alapjog, amely azt jelenti, hogy bárkinek az Alaptörvényben biztosított joga a vállalkozás, azaz üzleti tevékenység kifejtése. A vállalkozás joga azonban egy bizonyos, a vállalkozások számára az állam által teremtett közgazdasági feltételrendszerbe való belépés lehetőségének biztosítását, másként megfogalmazva a vállalkozóvá válás lehetőségének – esetenként szakmai szempontok által motivált feltételekhez kötött, korlátozott – biztosítását jelenti. A vállalkozás joga nem abszolutizálható, és nem korlátozhatatlan: senkinek sincs alanyi joga egy meghatározott foglalkozással kapcsolatos vállalkozás, sem pedig ennek adott vállalkozási jogi formában való gyakorlásához. A vállalkozás joga annyit jelent – de annyit alkotmányos követelményként feltétlenül –, hogy az állam ne akadályozza meg, ne tegye lehetetlenné a vállalkozóvá válást {54/1993. (X. 13.) AB határozat, ABH 1993, 340, 341-342.; megerősítette a 32/2012. (VII. 4.) AB határozat, Indokolás [155]}. Az Alkotmánybíróság a vállalkozáshoz való alapjog alkotmányos tartalmának a meghatározása során arra is rámutatott, hogy »[a] vállalkozáshoz való jognak nem tulajdonítható olyan jelentés, amely szerint a már működő vállalkozásokra vonatkozó jogi környezet módosíthatatlan lenne« {282/B/2007. AB határozat, ABH 2007, 2168.; megerősítette a 32/2012. (VII. 4.) AB határozat, Indokolás [161]}. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában a foglalkozáshoz, vállalkozáshoz való alapjog a szabadságjogokhoz hasonló védelemben részesül az állami beavatkozások és korlátozások ellen. Ezen korlátozások alkotmányossága ugyanakkor más-más mérce alapján minősítendő aszerint, hogy a foglalkozás gyakorlását vagy annak szabad megválasztását korlátozza-e az állam, s az utóbbin belül is eltérő a megítélés az adott foglalkozásba kerülés szubjektív, illetve az objektív korlátokhoz kötésének

megfelelően. A foglalkozáshoz, vállalkozáshoz való jogot az veszélyezteti a legsúlyosabban, ha az ember az illető tevékenységtől el van zárva, azt nem választhatja. A szubjektív feltételek előírása is a választási szabadság korlátozása. Ezek teljesítése azonban elvileg mindenkinek nyitva áll (ha nem, akkor a korlát objektív). Ezért a jogalkotó mozgásteret némileg nagyobb, mint az objektív korlátozásnál. Végül a foglalkozás gyakorlásának korlátai jórészt szakmailag és célszerűségi szempontokból indokoltak, alapjogi problémát csak határesetekben okoznak. {21/1994. (IV. 16.) AB határozat, ABH 1994, 117, 121.; megerősítette a 3134/2013. (VII. 2.) AB határozat, Indokolás [13]} « {3194/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [28]; lásd legutóbb: 17/2018. (X. 10.) AB határozat, Indokolás [112]} »Az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdése ismeri el a vállalkozás szabadságát, alapjogi védelem alá helyezve a vállalkozás megkezdését és folytatását is {vö. 3194/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [30]-[31]; 17/2018. (X. 10.) AB határozat, Indokolás [114]} « {8/2019. (III. 22.) AB határozat, Indokolás [45], vö. még: 3222/2019. (X. 11.) AB határozat, Indokolás [14]}

A vállalkozáshoz való jog mint alapjog védelmi köre tehát egyaránt kiterjed a piacra lépésre (egy adott vállalkozási tevékenység szabad »választására«, a vállalkozóvá válásra és a tevékenység megkezdésére), továbbá egy már megkezdett tevékenység folytatására is, hangsúlyozva azonban, hogy a szóban forgó alapjog a jogi környezet változatlanságát nem garantálja. A szubjektív és a szigorúbban megítélendő objektív – azonban mindkét esetben az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében írt teszt szerint elbírálható – korlátok különbözősége pedig alapvetően abban áll, hogy a szubjektív feltételek teljesítése elvileg bárki számára lehetséges, míg ehhez képest objektív korlátok alatt a vállalkozni kívánó személyétől független előírásokat kell érteni.” {3/2020. (I. 3.) AB határozat [35]-[36]}.

Az Alkotmánybíróság gyakorlatából kitűnik, hogy az alapjogkorlátozás feltételei a vállalkozáshoz való jog esetében analógak a foglalkozás szabad megválasztása kapcsán ismertettekkel. E helyen is le kell tehát szögezni, hogy a határozatlan tartalmú büntetőnorma olyan dermesztő hatást gyakorol a címzettekre, amely érdemben kihat arra, hogy gyakorolni tudják-e a vállalkozáshoz való jogukat. A vállalkozáshoz való jog sérelme megvalósul, ha az érintettek nem tudják a jogszerűség védelme mellett folytatni a tevékenységüket, ráadásul a büntetőjogi rendelkezés bizonytalan megfogalmazása miatt a jogalkalmazó szervek önkényes értelmezésén múlik, hogy büntetőeljárást indítanak-e ellenük. Nem kérdéses, hogy a Btk.-tényállás szubjektív alapjogkorlátozást valósít meg, e korlátozás tartalma azonban – a fentebb kifejtettek szerint – a nem állapítható meg, ami a szubjektív korlátot aránytalanná teszi.

Kelt.: Budapest, 2020. augusztus 13.

Németh László
indítványozó
képviselőként dr. Baltay Levente
ügyvéd

